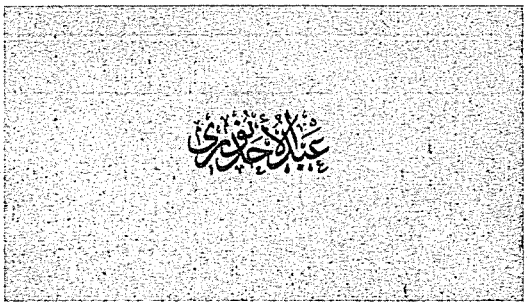
Müteferrika Yaz 2012/1, Sayı:41

Murat KORALTÜRK

AZ TANINAN İKİ DENİZCİLİK TARİHÇİSİ: ABDULAHAD NURİ (1865-1927) ve ZİHNİ BİLGE (1892-1979)

Bu yazıda Türkiye denizcilik tarihine yazdıkları kitaplar ile katkısı olmuş iki şahsiyetten kısaca bahsedilecektir. Bu iki şahsiyetten ilki Abdulahad Nuri Bey 1865'te Boyabat'ta doğdu. Babası Kadı Hasan Raci Efendi'dir. Küçük kardeşi Yusuf Kemal Tengirşek Kastamonu, Sinop milletvekillikleri ve dışişleri bakanlığı yaptı. Yazar ve yayıncı olarak Türkiye basın tarihinde de adı yer alan Abdulhad Nuri Bey çeşitli memuriyetlerde bulundu. İdare-i Mahsusa, Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi ve Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'nde çalışan Abdulahad Nuri Bey, 1927'de aynı idarenin evrak müdürü iken vefat etti.

Abdulahad Nuri Bey'i Türkiye denizcilik tarihi açısından önemli kılan 1926'da yayınladığı *Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'nin Tarihçesi* adlı kitabıdır. Bu kitapta bugünkü Türkiye Denizcilik İşletmeleri'nin temelini oluşturan Fevâid-i Osmaniye İdaresi'nden başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar kurumun tarihçesi belgelere dayanılarak anlatılmaktadır. Abdulahad Nuri Bey yazar kimliği ile Seyr-i Sefain İdaresi'ndeki memuriyetinin avantajlarını değerlendirerek

Kartvizit: "Abdulahad Nuri"

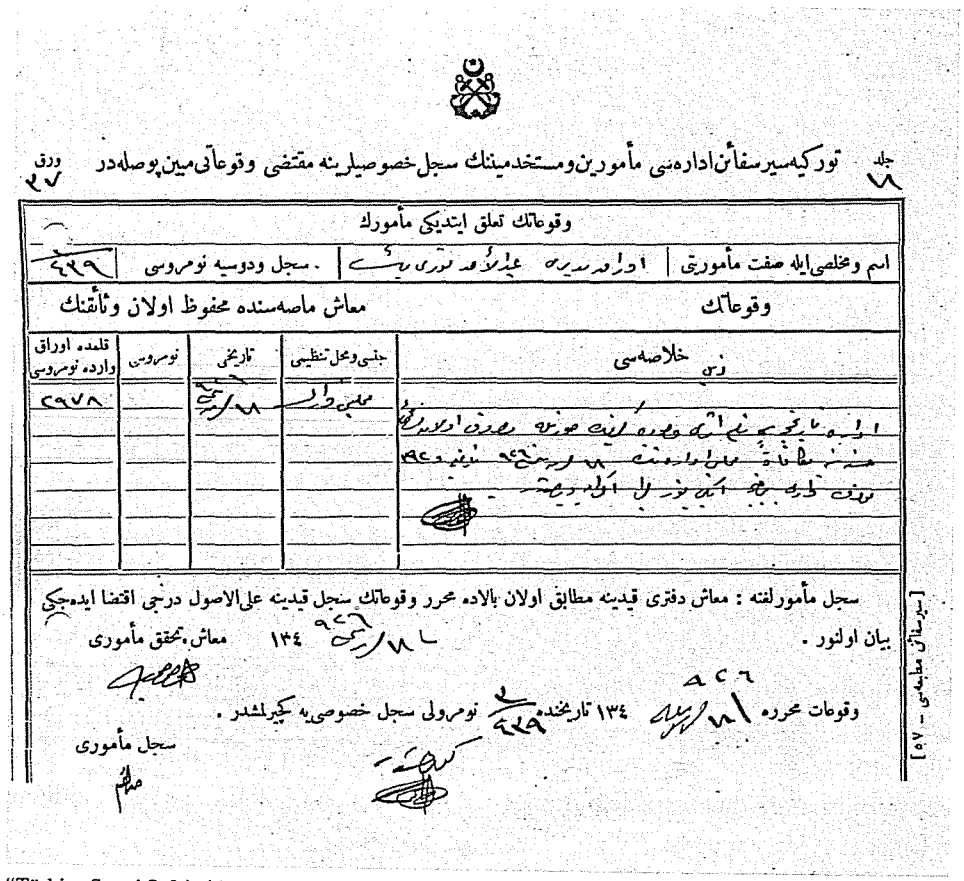

Kastamoni'de *Açıksöz* gazetesi aile-i tahrîriye e idaresi heyeti

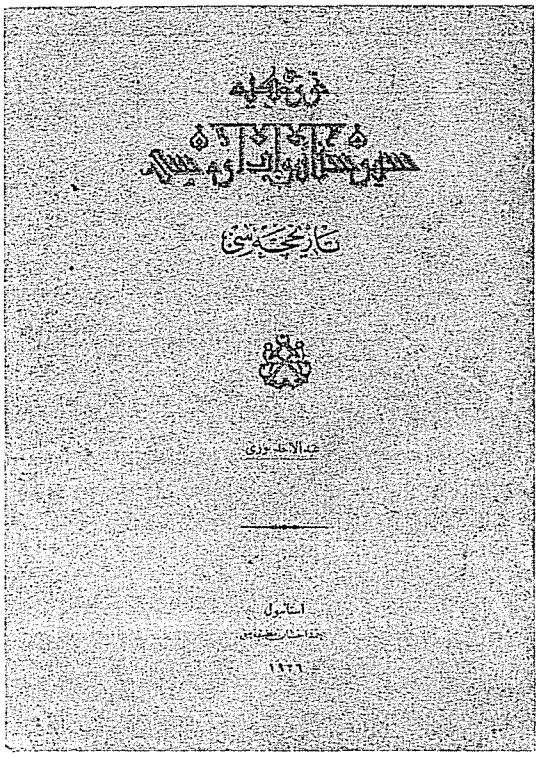
1. Heyet-i Tahririye Abdülahad Nuiri Bey
2. Heyet-i Tahririye Hasan Fehmi (TURGAL) Bey
3. Sermuharrin İsmail Habib (SEVÜK) Bey
4. Heyet-i Tahririye Dr. Fazıl Berki Bey
5. Sahibi İmtiyaz Ahmed Hamdi (ÇELEN) Bey
6. Müdiri Mes'ul Hüsnü (AÇIKSÖZ) Bey
7. Heyet-i Tahririyeden İsmail Hakkı (UZUNÇARŞILI) Bey

bu önemli eseri ortaya koymuştur. Bundan dolayı da Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi İdare Meclisi'nin kararıyla 200 lira ikramiye ile ödüllendirilmiştir. Bu detay bir yana yazarına mükâfat kazandıran eseri değerlendirmek gerekirse bunu da önce Abdulahad Nuri Bey'den naklen yapmakta yarar var. Abdulahad Nuri Bey kitabının girişinde çalışmasının kapsam ve yöntemi ile ilgili şu açıklamada bulunur:

> "...İdare'nin şimdiye kadar yazılmamış bulunan bir tarihçesini de vücuda getirmek istedik. Bahriye ve Seyr-i Sefain evraklarından istifade ettik. Maatteessüf arz olunur ki edvar-ı evveliyesine ait vesaiki pek nakiz bulduk. 1290 senesinden evvele raci Seyr-i Sefain'de hiç bir malumat ve kayıt olmadığı misillu Bahriye kuyudundan istihracı da mümkün olamadı. Çünkü, işletilen vapurların adedi üçe, beşe çıktığında tabiatıyla bir idare

"Türkiye Seyr-i Sefain idaresi Memurîn ve Müsthdemînin Sicill-i Hususîlerine Muktezî Vukuatı Mübeyyin Pusuladır" Abdulahat Nuri Bey4e 200 lira ikramiye verilmesi için idare meclisi kararına göre yazılan ödeme emri

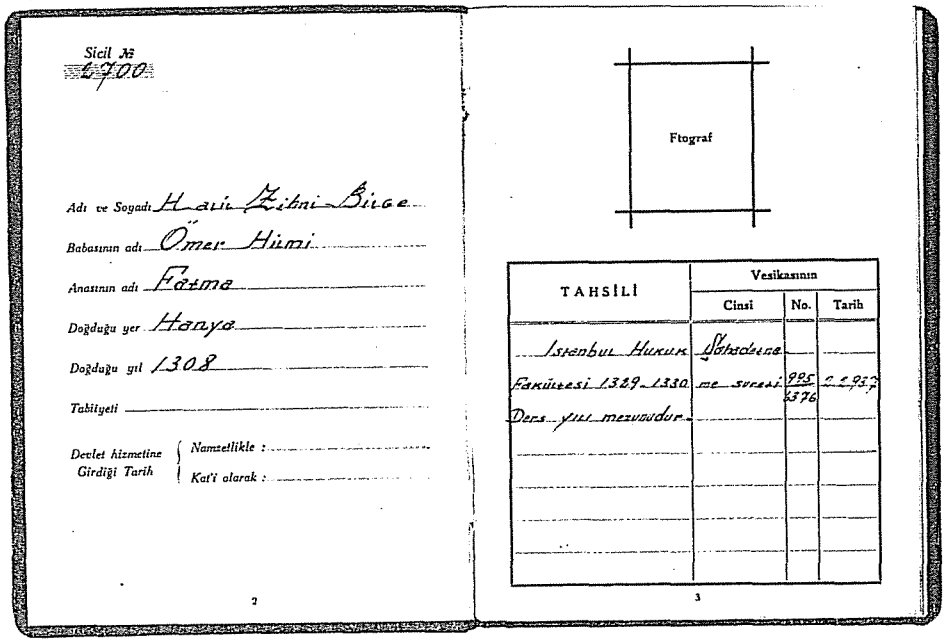
Türkiye Seyr-i Sefâin İdaresi'nin Tarihçesi

husule gelmiş ve fakat bir makama irtibatı istikrar edemeyerek bir çok edvar-ı münkalebe geçirmiştir. Bianenaleyh elde edebildiğimiz malumat mütekattı bir haldedir. Bu vesaitsizliğe rağmen mümkün olabilen şeyleri cem ve teflik ettik. İlk defa olmak üzere şu tarihçe husule geldi. Noksanlarını da atide ikmal etmeye çalışacağız."

Abdulahad Nuri Bey'in ifade ettiği eksiklere rağmen kitap önemli bir kaynaktır. Geçen zaman içinde Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerden yararlanılarak yapılan araştırmalar ve yapılacak olanlarla eksiklerin giderileceği ümit edilmektedir. Bununla birlikte Abdulahad Nuri Bey ve bir ilk olan eseri değerini korumayı sürdürecektir.

Bu yazıda tanıtılacak ikinci şahsiyet Zihni Bilge, 1892 yılında Girit'in Hanya şehrinde doğdu. Darülfünun Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Yedeksubay olarak Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Suriye Cephesi'nde bulundu. İngilizlere esir düştü. 1920'de esaretten kurtularak İstanbul'a geldi. Rumca ve Fransızca bilen Zihni Bilge aynı yıl 25 lira maaşla imtihanla girdiği Şirket-i Hayriye Tahrirat-ı Ecnebiye Kalemi'nde çalışmaya başladı. 1927'de yine sınavla girdiği İstanbul Rıhtım Şirketi Baş Mütercimlik memuriyetinde çalışmaya başladı. 1930'da emekli olan şirket genel sekreteri Antoine Enksergy'in yerine atandı. Anılan şirketin devletleştirilmesinden sonra oluşturulan İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü'nde çalışmaya devam etti. Memuriyette atandığı son görevi 1944'de getirildiği Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü Umumi Kâtipliği oldu. Zihni Bilge 1956'da Denizcilik Bankası T.A.O. Genel Kâtibi iken emekli oldu ve 8 Mart 1979'da vefat etti.

Zihni Bilge'yi Türkiye denizcilik tarihi açısından önemli kılan memuriyetinden çok ilk kez 1949'de ikinci kez ise 1955'de basılan **İstanbul** *Rıhtımlarının*

Sicil № 4700

Adı ve Soyadı Hasan Zihni Bilge

Babasının adı Ömer Hilmi

Anasının adı Fatma

Doğduğu yer Hanya

Doğduğu yıl 1308

Tabiiyeti

Devlet hizmetine Girdiği Tarih { Namzetlikle : / Kat'i olarak :

2

Ftograf

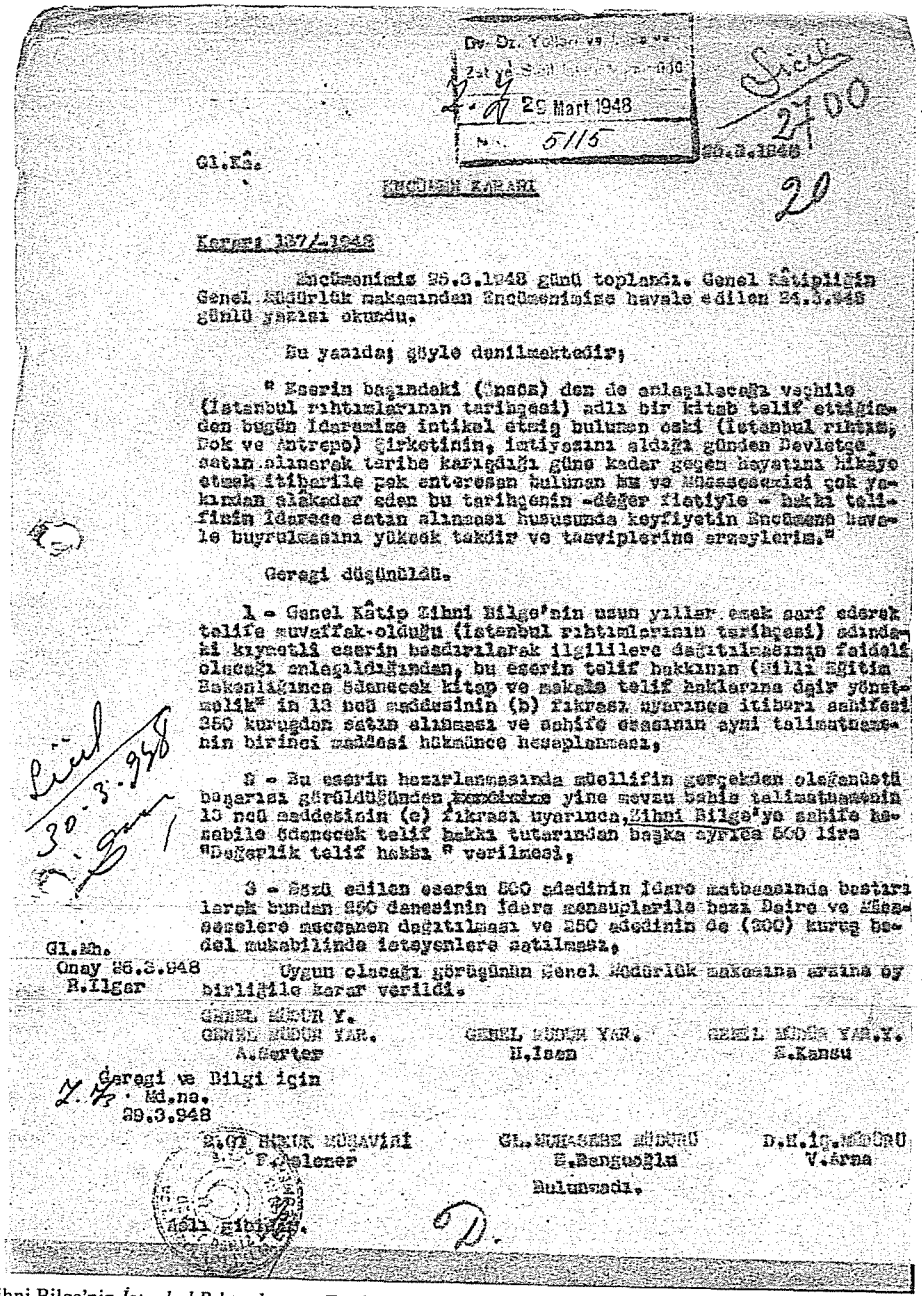
TAHSİLİ	Vesikasının		
	Cinsi	No.	Tarih
İstanbul Hukuk Fakültesi 1329-1330 Ders yılı mezunudur.	Şehadetname me sureti	985/376	2.2.937

3

Zihni Bilge'nin sicil defterinden iki sayfa

Tarihçesi başlıklı kitabın yazarı olmasıdır. Bu kitap da tıpkı Abdulahad Nuri Bey'in kaleme aldığı *Türkiye Seyr-i Sefaîn İdaresi'nin Tarihçesi* başlıklı kitap gibi içeriden bir kişi tarafından yazılmıştır. Zihni Bilge, yabancı sermayeli bir şirket olarak faaliyet gösteren Rıhtım Şirketi döneminde çalışmaya başlamış ve şirketin devletleştirilmesi sürecine yakından tanıklık etmiş, ardından bir kamu kuruluşu olan Liman İşletmesi çatısı altında çalışmış, bu birikim ve deneyimlerin üzerine kitabını kaleme aldığını kendisi de önsözünde şöyle anlatmıştır:

> "...Rıhtım Şirketinde sekiz sene müddetle geçen memuriyet hayatımda işgal ettiğim makam itibariyle, Şirketin bütün tarihini alakadar eden işler elimden geçti ve birçok vakaları bizzat yaşadım. Bu sebeple bütün bu tecrübe ve malumatımdan ve toplamış olduğum vesikalardan faydalanarak bir tarihçe yazmağı düşündüm. Eski Müdür Raufi Manyasi de bu sahada beni çok teşvik etti. Bu eseri yazmağa karar verdikten sonra, mubayaayı müteakip mefsuh Rıhtım Şirketi'nin tasfiye heyeti reisliğine tayin edilmiş olan eski Direktör M. Canonge'a müracaat ederek, beni bu mevzuda azami derecede teçhiz ve takviye etmesini rica ettim. Kendisi bu hususta büyük bir alaka göstererek Şirketin Paris'teki arşivinden getirttiği ve

Gl.Kâ.

ENCÜMENİN KARARI

Kararı: 1327-1948

Encümenimiz 26.3.1948 günü toplandı. Genel Kâtipliğin Genel Müdürlük makamından Encümenimize havale edilen 24.3.948 günlü yazısı okundu.

Bu yazıda; şöyle denilmektedir;

" Eserin başındaki (Önsöz) den de anlaşılacağı veçhile (İstanbul rıhtımlarının tarihçesi) adlı bir kitab telif ettiğimden bugün idaremize intikal etmiş bulunan eski (İstanbul rıhtım, Dok ve Antrepo) Şirketinin, istiyasını aldığı günden Devletçe satın alınarak tarihe karıştığı güne kadar geçen hayatını hikaye etmek itibarile çok enteresan bulunan bu ve Müessesesini çok yakından alâkadar eden bu tarihçenin -değer fiatiyle - hakkı telifinin idarece satın alınması hususunda keyfiyetin Encümene havale buyrulmasını yüksek takdir ve tasviplerine arzederim."

Gereği düşünüldü.

1 - Genel Kâtip Zihni Bilge'nin uzun yıllar emek sarf ederek telife muvaffak olduğu (İstanbul rıhtımlarının tarihçesi) adındaki kıymetli eserin basdırılarak ilgililere dağıtılmasının faideli olacağı anlaşıldığından, bu eserin telif hakkının (Milli Eğitim Bakanlığınca ödenecek kitap ve makale telif haklarına dair yönetmelik" in 13 ncü maddesinin (b) fıkrası uyarınca itibarı sahifesi 250 kuruştan satın alınması ve sahife esasının aynı talimatnamenin birinci maddesi hükmünce hesaplanması,

2 - Bu eserin hazırlanmasında müellifin gerçekden olağanüstü başarısı görüldüğünden kendisine yine sevkı bahis talimatnamenin 13 ncü maddesinin (e) fıkrası uyarınca,Zihni Bilge'ye sahife hesabile ödenecek telif hakkı tutarından başka ayrıca 500 lira "Değerlik telif hakkı " verilmesi,

3 - Bastı edilen eserin 500 adedinin idare matbaasında bastırılarak bundan 300 denesinin idare memurlarile bazı Daire ve Müesseselere mecmuan dağıtılması ve 250 adedinin de (200) kuruş bedel mukabilinde isteyenlere satılması,

Gl.Mh.
Onay 26.3.948
R.Ilgar

Uygun olacağı görüşünün Genel Müdürlük makamına arzına oy birliğile karar verildi.

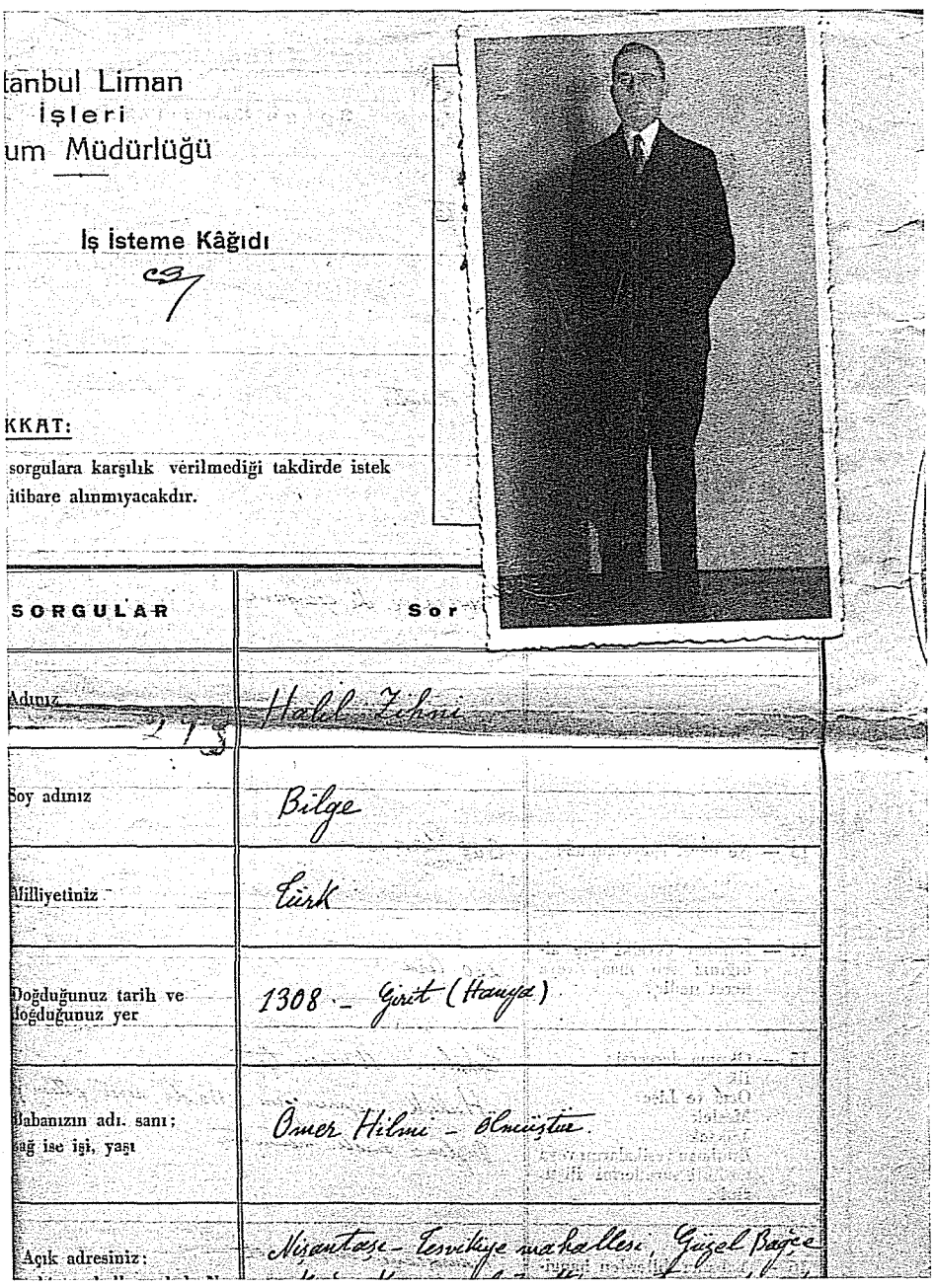
GENEL MÜDÜR Y.
GENEL MÜDÜR YAR. A.Sertel
GENEL MÜDÜR YAR. H.Isen
GENEL MÜDÜR YAR.V. E.Kansu

Gereği ve Bilgi için
Md.ne.
29.3.948

R.Gl. MÜDÜR MUAVİNİ F.Alsener
GL.MUHASEBE MÜDÜRÜ E.Bengusğlu
D.H.İş.MÜDÜRÜ V.Arna

Bulunmadı.

Zihni Bilge'nin *İstanbul Rıhtımlarının Tarihçesi* adlı kitabının bastırılıp yazarının ödüllendirilmesine dair "Encümen Kararı".

tanbul Liman
işleri
um Müdürlüğü

İş İsteme Kâğıdı

KKAT:

sorgulara karşılık verilmediği takdirde istek
itibare alınmıyacakdır.

SORGULAR	Sor
Adınız	Habil Zihni
Soy adınız	Bilge
Milliyetiniz	Türk
Doğduğunuz tarih ve doğduğunuz yer	1308 - Girit (Hanya)
Babanızın adı. sanı; ölü ise işi, yaşı	Ömer Hilmi - ölmüştür.
Açık adresiniz:	Nişantaşı - Teşvikiye mahallesi, Güzel Bağçe

Zihni Bilge'nin iş durumuna ilişkin belge.

N° d'entrée:
N° 1204

Dossier individuel
d'Agent de la Société des Quais

Nom de l'Agent: Halil Zihni Cey
Nom du Père: Ömer Hilmi
Adresse de l'Agent: 92, Kantarjilar, Hasköy

Changements d'adresse:

I. Renseignements d'identité

Situation de famille: Marié, un enfant
Année de naissance: 1308 (1892) Age en 1929 36 ans
Emplois occupés avant l'entrée à la Ste: traducteur au Chérif Vaïni

Feuille de candidature ci-jointe datant du

II. Appointements

Date d'entrée à la Ste et appointements de début: 7 Février 1927 140 Ltqs.
Date de passage dans les cadres: 1er juillet 1927
(1) Augmentation de Ltqs. 30 le 1er Septembre 929 portant le traitement à Ltqs 170
» » » » » » » »
» » » » » » » »
» » » » » » » »
» » » » » » » »

III. Postes occupés

Fonction occupée à l'entrée en service: Chef-traducteur
Passé Chef de Secritariat le 1 Avril 1930
» » »
» » »
» » »
» » »
» » »
» » »
» » »
» » »

IV. Congé et absences

(2) En congé du à | Absent du au pour

Zihni Bilge'ye ilişkin Rıhtım Şirketi döneminden kalma bir belge.

bilahare de Fransa'ya gittiği zaman oradan gönderdiği bir çok malumat ve notlarla mesaimi destekledi."

Zihni Bilge'nin bu açıklaması kitap incelendiğinde de gözlenecektir. Bilge'nin kitabı hâlâ üzerine fazlaca bir şeyin yazılmadığı bir konu hakkında önemli bir ilk ve temel eser olarak kütüphanelerde yer almaktadır.

Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'nin Tarihçesi adlı kitap, nadir bir eserdir. Bu kitabın Latin harflerine çevrilmiş halinin notlanarak yayımlanması denizcilik tarihi çalışmaları için bir katkı olacaktır. Keza *İstanbul Rıhtımlarının Tarihçesi* adlı eser de iki kez basılmış olmasına rağmen ilgili okurun zor ulaştığı bir kitaptır. Bunun da notlanmış yeni bir baskısının yapılması yararlı olur. Bu yeni basımlar, hem bu kitapların okunmasını hem de bu iki kitapta konu edilen Türkiye denizcilik tarihi için çok önemli olan bu kurumların tarihi üzerine düşünmeyi sağlayabilir.